

CENA 10 DIN

LETNA NAROCNINA 250.—
DIN — TEKOČI RACUN
PRI KOMUNALNI BANKI
V LJUBLJANI ST. 60 KB-
6-2-387 S POSEBNO OZ-
NAKO: ZA NAŠO SKUP-
NOST.

Rodoljub Čolaković

Nadaljnji razvoj šolstva

V naši javnosti — dnevnem tisku, na zborih volivcev, sestankih strokovnih združenj, šegah šolskih odborov, — se čedalje več razpravlja o vprašanih prosvete in prosvetne politike in se pogosto kritizira stanje na tem področju naše družbene prakse. To je nedvomno pozitiven pojav, ki priča o tem, da se čedalje širši krog ljudi ne samo zanima za šolo, temveč tudi želi s svojim aktivnim sodelovanjem pomagati, da bi se številna nerešena vprašanja čim hitreje in bolje rešila. To pa je tudi edina pot, da se ta vprašanja uspešno rešujejo, ker ne more biti izvajanje določene politike samo zadeva državnih organov ali strokovnih združenj, temveč najširših množic delovnih ljudi, ki sami gradijo socialistične družbene odnose v naši državi. To načelo velja na prvem mestu in v največji meri prav za področje prosvete.

V tem članku bi se dotaknil nekaterih vprašanj naše prosvete, ki se mi zdijo najbolj aktualna.

Pred sprejetjem predpisov o reformi šolstva

Ze tretje leto dela Komisija za reformo šolstva, ki jo je imenovala zvezna ljudska skupščina. Pri tem delu neposredno sodeluje razen vrste političnih delavcev na stotine naših pedagogov, ki so v tem času opravili zelo veliko delo. O predlogih komisije, kako je treba organizirati naše obvezne šole splošne izobrazbe, kako šolati učitelje zanje, kakor tudi o drugih predlogih, se razpravlja v strokovnih združenjih in v naši javnosti sploh. Kmalu se bo lahko komisija na temelju te diskusije lotila formuliranja zakonskih predlogov, ki bodo predloženi ljudski skupščini. Tako bomo v prvi polovici leta 1957 dobili nove zakone o naših šolah in šolskem sistemu, med letom 1957 pa nove učne načrte in programe. To bo zelo velika pridobitev za naše šolstvo, ker

bomo postavili soliden temelj za njegovo graditev na osnovi enotne koncepcije naše socialistične šole.

S tem bomo odpravili tisto pisanost, ki vlada v našem šolstvu — tako v sistemu kakor v učnih načrtih in programih — ki je ne smemo mešati z raznolikostjo kot pogojem specifičnega razvoja in potreb posameznih ljudskih republik in krajev. Pisanost, ki vlada danes v našem šolstvu, je v znatni meri nastala kot rezultat nezadostne koordinacije vseh činiteljev pri določanju naše prosvetne politike, včasih pa tudi kot rezultat nerazumevanja določenih ljudi, da neki ukrep v prosveti v posamezni republici nujno vpliva tudi na druge republike. Odprava te pisanosti nikakor ne pomeni zanemarjanja posebnosti pogojev v posameznih republikah ali celo dušitev tistega, kar predstavlja napredek v razvoju na-

Rodoljub Čolaković

šega šolstva. Raznolikost je neizbežna in nujna, ne samo zato, ker so v razvoju jugoslovanskih nacij posebnosti, ki morajo priti do izraza tudi v šolstvu, temveč tudi iz nekega drugega vzroka. Naš veljavni šolski sistem je preveč trd in je potrebno, da se spremeni, ne samo v tem, da dobijo posamezne vrste šol v njem drugo mesto in pomen, temveč tudi v tem, da postane bolj elastičen, da omogoči ustvaritev večjega števila tipov šol, v katerih bodo lahko naši državljani dobivali določeno kvalifikacijo. Razumljivo je, da bo uporabljanje te možnosti odvisno od specifičnih potreb posameznih ljudskih republik in od njihovih kadrovskih in materialnih možnosti.

Reforma bo nadalje omogočila vsaki šoli, da bo gradila svoj lastni lik. Na primer: komisija za reformo predlaga enotno osemletno obvezno šolo za vse državljane FLRJ, toda tako, da se vsaki šoli omogoči, da razen obveznega enotnega minimuma v učnih načrtih in programih za vse učence teh šol vnese lahko v svoj načrt nekaj svojega, kar ustreza potrebam tistega kraja, in so za ustvaritev tega na razpolago realne sile. To bo naše šole mnogo bolj čvrsto povežalo z življenjem, z našo prakso ter bo posebno na vasi povzročilo, da bodo bližje svoji sredini, v kateri delujejo. Torej niti pisanost, niti siva uniformiranost, temveč nujna in koristna enotnost vzporedno z raznolikostjo, ki bo omogočila razvoj vsega, kar je posebno v posameznih republikah in krajih, in uporabe materialnih ljudskih sil za čim bolj bogato vsebino življenja in dela v vsaki posamezni šoli.

Vloga šole v naši družbi

Glavno, kar bo šolska reforma dala naši skupnosti, bo jasno določena vloga šole v naši družbi in njena glavna naloga. Šola mora pripravljati mladi naraščaj za življenje, dati mu

Pri pouku v neki beograjski osemletni šoli

Nadaljevanje na 2. strani

(Nadaljevanje s 1. strani)

mora določeno znanje o naravi, družbi in človeku, oblikovati jasen znanstveni pogled na svet, predvsem pa mora šola biti ustanova, kjer se bodo vsestransko vzgajali bodoči delovni ljudje fizičnega in duševnega dela socialistične skupnosti. Mi smo sicer tudi že prej govorili o tej funkciji šole, toda naše dosedanje izkušnje kažejo, da te vloge ni opravljala zadovoljivo. Ni tukaj mesto, da bi se spuščali v analizo vzrokov takega stanja, dejstvo pa je, da ni duh, s katerim je prežeta naša šola splošne izobrazbe, duh delovnih ljudi. Šola ni vzgojna ustanova, kakršno potrebuje socialistična skupnost, temveč prej ustanova, v kateri se ne pridobiva toliko za življenje potrebno znanje, kolikor spričevalo, da je bilo opravljeno tako in tako šolanje, ki daje učencu pravico, da se šola naprej, ali pa, da se zaposli in dobi določeni plačni razred.

Ta duh, s katerim je danes prežeta naša šola, predvsem pa šola splošne izobrazbe, je treba spremeniti v temelju. Ni ga mogoče zamenjati od danes do jutri, niti ga ne morejo spremeniti sami učitelji, čeprav so v tem delikatnem in odgovornem delu zelo važen činitelj. Prav tako ni mogoče tega duha spremeniti le s pripovedovanjem učencem o delu, temveč s praktičnim delom učencev v sami šoli — na šolskem vrtu, v šolski delavnici itd., kar bo ustvarilo pri mladih ljudeh določene delovne navade, jih bo učilo samodiscipliniranja, sistematičnosti, krepitve lastne vztrajnosti, natančnosti, jih bo že v šolski klopi formiralo kot delovne ljudi, ki znajo delati in ceniti ljudsko delo, ne samo kot vir obstanka ljudskega rodu, temveč tudi kot bistveno vsebino življenja vsakega posameznika.

Kaj pričakujemo od šolskih odborov

Pri reševanju te nadvse važne družbene naloge morajo imeti pomembno vlogo naši šolski odbori, ki so bili uvedeni z zakonom o družbenem upravljanju šol. S sprejetjem tega zakona in z organizacijo šolskih odborov se je pravzaprav tudi začela reforma našega šolstva. S tem smo položili temelj za zgraditev tistih številnih odnosov, ki jih je treba ustvariti med šolo in sredino, v kateri deluje, jo povezati z različnimi družbenimi organizacijami in osebnostmi, ki lahko pomagajo šoli, da bo spremenila svoj duh. Žal ni majhno število aktivistov Socialistične zveze in Zveze komunistov, ki ne razumejo tega dejstva. Nekateri izmed njih tudi malce nestrpno vprašujejo: »Kdaj se bo ta šolska reforma začela?« — ker verjetno pričakujejo, da bo izvedena z dekretom. Na temelju dela komisije za reformo in njenih predlogov bodo sprejeti, kakor sem že dejal, zakoni in novi učni načrti ter programi. Toda to je sorazmerno lažji del posla. Boj za ustvaritev tistega, kar bo v naših zakonih napisano, bo tedaj šele sprožen. Med vsemi stvarmi pa bo najvažnejše spremeniti duh šole. Zaradi obstoja šolskih odborov je mogoče, ne da bi čakali, da bi komisija za reformo končala svoje delo, v tem delu veliko napraviti.

Predvsem se je treba potruditi, da pridejo v šolske odbore aktivni ljudje, ki razumejo, da je šola predvsem vzgojna ustanova bodočih delovnih ljudi socialistične skupnosti in ki so pripravljeni storiti vse, da bo to tudi šola v čedalje večji meri postala. Tedaj bodo šolski odbori lahko drugače raziskali in ocenili rezultate šolskega dela, kar je po črki in duhu zakona o upravljanju šol njihova glavna naloga. Še bolj važno pa je, da bodo mogli predlagati in podvzemanjati ukrepe, ki bodo lahko izboljšali delovne pogoje v šoli, vplivati tudi na druge činitelje izven šole, predvsem na družbene organizacije, da bodo pomagale šoli, da bo svojo vlogo opravljala boljše in učinkoviteje. Ni redek primer, da se neaktivnost naših šolskih odborov prav pri tem delu opravičuje s pomanjkanjem materialnih sred-

stev. Nihče ne oporeka, da se ne moremo pohvaliti s kakšnim obiljem sredstev za prosveto, toda vrsta koristnih novosti, ki bi spremenile duh šole, ne zahteva nekkih velikih sredstev, če bi le bilo razumevanja za to, da je področje dejavnosti šolskih odborov mnogo bolj široko in da skupnost od njih po pravici pričakuje mnogo več, kakor so napravili doslej, da bi pomagali šoli pri drugačni vzgoji šolske mladine. Ni na primer malo šol v naših večjih mestih, ki nimajo svoje delavnice. »Drago je, nimamo pa tudi dovolj prostora v šoli,« tako se navadno opravičujejo in pomirjajo svojo vest odgovorni činitelji. Toda, ali bi bilo res tako težavno spremeniti kakšno podjetje iz gostinske mreže v šolsko delavnico in jo oskrbeti z najpotrebnejšim inventarjem?

Neki predsednik okrajnega sveta za prosveto mi je potožil, da ni dovolj agronomov, ki bi učence osemletke na vasi poučevali v kmetijstvu. Toda, ali ni v vaših vaseh izkušenih poljedelcev, sadjarjev ali čebelarjev? So. Ali ne bi mogel šolski odbor te ljudi zaposliti, da bi naučili učence v teh šolah določene koristne stvari s področja kmetijstva. Vidiš, na to nismo mislili.

Moramo odločno odvreči to zgrešeno pojmovanje, da mora, če gre za učitelja praktičnega dela, to obvezno biti šolan človek, najmanj tehnik, če gre za delavnico, da mora to biti, ne vem kako opremljena in z vsem mogočim inventarjem založena delavnica, če gre za fizkulturo, da mora biti zanjo na razpolago moderna telovadnica, ki je založena z najraznovrstnejšimi rekviziti itd. Razumljivo je, da bi bilo boljše, če bi to imela vsaka naša šola. Toda nima in še dolgo ne bo imela. Ali naj dotlej sedimo prekrizanih rok in se opravičujemo ter tako pomirjamo svoje vesti? Začetni moramo s tistim, kar imamo, tuhtati, kako bi nakupili najbolj nujno, s časom pa, s porastom naših materialnih možnosti, bomo stanje izboljšali. Tu morajo šolski odbori razviti iniciativo in s prakso izpričati svojo družbeno koristnost kot organi, brez katerih si ni mogoče niti zamisliti napredka našega šolstva.

Zapostavljanje strokovnega šolstva

Kolikor koli je važna vloga šolskih odborov v šolah sploh, je, kakor se mi zdi, še bolj važna v posebni vrsti šol, to je v šolah, v katerih se pripravljajo kvalificirani delavci za naše gospodarstvo. Znana je stvar, da stanje v teh šolah ni dobro, še slabše pa je v domovih, v katerih učenci teh šol živijo. Prav tako je znana stvar, da posvečajo ljudski odbori glavno skrb šolam splošne izobrazbe, da pa strokovno šolstvo zanemarjajo, posebno omenjene šole. Milo rečeno, to je zelo kratkovidna politika. Glavna naloga naše socialistične graditve je zvišanje delovne produktivnosti. Brez tega ni niti večjega življenjskega standarda, niti kulturnega razvoja. Te naloge ne bodo izvršili samo moderni stroji, s katerimi opremljajo naše tovarne ali kmetijska posestva, temveč tudi ljudje višjih kvalifikacij, bolj strokovni v svojem delu, za katerih formiranje moramo v prvi vrsti skrbeti.

Ko ustvarjamo s strokovnimi šolami čim bolj ugodne pogoje za njihovo strokovno usposabljanje, moramo hkrati posvetiti največjo možno skrb njihovi vzgoji. Zavedati se moramo, da se ne pripravljajo v teh šolah kvalificirani delavci na sploh, temveč delavci, ki bodo jutri upravljali naše tovarne, veliko ljudsko bogastvo, in da je od tega, kako jih bodo upravljali, v skrajni liniji odvisna bodočnost naše socialistične graditve. Pa še več kakor to. V praksi bodo morali dokazati, da je delavski razred sposobnejši za upravljanje podjetij kakor kapitalisti in birokracija, to pa pomeni, da je sposobnejši razvijati delovno produktivnost, dajati družbi več raznih dobrin, ki bodo boljše in cenejše, da ustvari nujne materialne pogoje za blaginjo delovnih ljudi in njih

kulturni napredek. V tem je zgodovinski pomen delavskega upravljanja podjetij, te bistvene pridobitve naše revolucije. Njihova afirmacija v praksi je afirmacija velike ideje socializma, potrjuje njegove progresivnosti in nujnosti njegove zmage.

Od tod izvira pomen vzgoje v šolah in domovih, v katerih se pripravljajo bodoči kvalificirani delavci za naše gospodarstvo. Vzgojati jih je treba kot razredno zavedne proletarce, ki jih čaka odgovorna dolžnost v boju za zmago socializma v naši državi, za afirmacijo socializma po vsem svetu.

V mnogih naših šolah in domovih žal stanje še daleč ni takšno. Številni okrajni odbori ali njihovi prosvetni organi se bodo zelo potrudili, da bodo našli dobrega profesorja matematike za gimnazijo, ne napravijo pa mnogo, da ne rečem ravno nič, da bi našli dobrega vzgojitelja za dom učencev v gospodarstvu ali industrijske šole. Za te šole pa je treba iskati najboljše naše vzgojitelje, ker je od njihovega dela in prizadevanja v veliki meri odvisno, kako se bodo formirali, kakšni ljudje bodo na desetine in desetine tisočev jutrišnjih delavcev v našem gospodarstvu, ki se v teh šolah in domovih pripravljajo, da bodo zavzeli svoje mesto v vrsti graditeljev socializma.

Potrebno je večje angažiranje družbenih organizacij

Skrajni čas je, da pretrgamo tako zgrešeno prakso, da do teh elementarnih zadev naše prosvetne politike zavzamemo zares socialistično stališče in da ga z vso doslednostjo in vztrajnostjo uresničujemo. Res je, da so za popraviljanje stanja v teh šolah in njihovih domovih potrebna znatna materialna sredstva in da teh sredstev ni bilo povsod dovolj. Zato je zvezni izvršni svet leta 1955 sklenil, da bo ustvaril sklad za strokovne kadre, iz katerega dobivajo strokovne šole in domovi dopolnilna sredstva za svoje vzdrževanje. V ta sklad, ali bolj točno sklade, dotekajo znatna finančna sredstva. Samo za prihodnje leto predlaga družbeni plan 10 milijard dinarjev za te sklade. To je za naše razmere zelo velika vsota, ki bo pripomogla, da se bo stanje v teh šolah in domovih popravilo, kakor tudi, da se bo razširila mreža strokovnih šol.

Dosedanje izkušnje iz dela teh skladov so pokazale, da ni dovolj samo zagotoviti večja sredstva, temveč, da je nujno doseči tudi močnejše angažiranje raznih družbenih činiteljev, da bi bila uporaba teh sredstev čim bolj racionalna in da bi dala čim večji družbeni učinek. Sedaj se pripravljajo predpisi, ki določajo razširitev nomenov teh skladov, prav tako pa tudi bolj elastičen mehanizem za njihovo funkcioniranje. Toda, če bodo ti predpisi še tako dobri, ne bo od njih mnogo koristi, če bodo ljudje, ki so poklicani, da jih izvajajo, imeli do problematike, o kateri govorimo, tudi v naprej tak odnos, kakor so ga imeli poprej. Kajti ne gre samo za to, ali je več ali manj sredstev — čeprav je tudi to važna stvar — temveč predvsem za stališče do teh šol. V spremembi sedanjega stališča mnogih naših odgovornih činiteljev pa bodo morali imeti odločilno vlogo odbori teh šol. Ti odbori bodo morali doseči, da se bodo zganile tiste družbene organizacije, ki so neposredno zainteresirane za ureditev težkega stanja v teh vrstah strokovnih šol, predvsem pa sindikalne organizacije in sveti proizvajalcev v okrajnih ljudskih odborih. Tako bodo sredstva, ki jih bomo porabili za te šole in njihove domove, ta pa ne bodo majhna, ne samo racionalno naložena, temveč bodo večkratno vrnjena naši skupnosti, ker bodo prispevala, da bomo vzgojili ne samo strokovne delavce za naše gospodarstvo, temveč tudi zavednejše in boljše državljane naše socialistične skupnosti.